

To je knjiga o človeku, ki je zase nekoč dejal,¹ da ni nikoli sanjal. Celo potem, ko je ugotovil, da operira s fantazijo, a se hkrati zavedel, da ima v tej zadevi določeno omejitve. In sklenil, da si, razen v primeru, ko res ne bo šlo drugače, nikakor ne bo izmišljeval. Toda Boris Pahor nagnjenosti do tistega, čemur sam pravi fantazija, sploh potreboval ni, saj mu je življenjska izkušnja vseskozi dajala več kot dovolj snovi za pisanje, katerega privlačnost in neverjetna živost vse do danes v znatni meri najbrž izhajata prav iz dejstva, da je vanj mojstrsko dano vse tisto, kar je sam doživel, izkusil in videl. Pahor oz. njegov tretjeosebni pripovedovalec, v katerega kot neutrudni in trmasti pisateljski pričevalc v romanih in novelah vztrajno projicira sebe, namreč gleda in vidi, da bi z njim videli tudi mi – in po njem vedeli in pričevali naprej. Njegov ustvarjalski način in moč temeljita na objektivno in obenem subjektivno in subtilno posredovanih opisih dogodkov, situacij, krajev in ljudi, ki jih je doživel, obiskal ali (s)poznal. Torej niso izmišljeni, ampak so dejansko bilí in na svojstven način še naprej sò prav po zaslugi Pahorjevih del, v katerih druga v drugo prehajata navdihujoča in neponovljiva zgodba njegovega življenja ter zgodba njegovega narodnega občestva, odigravajoči se v razsežnem prostoru dolgega in vse prej kot lahkega 20. stoletja. Časovno in prostorsko določljive izkušnje so pravzaprav osrednji element Pahorjevih pripovedi, kar daje vtis nenehne navzočnosti pisateljskega pričevalca, ki, obdarjen z izjemno močjo spominjanja (in nezmožnostjo pozabljanja), v svojem opusu dejansko po-ustvari svoje življenje ... Razpeto med mnogoštevilnimi *suhotami*;² od najemnega stanovanjca v tržaški Ulici del Monte, kjer je bodoči pisatelj in pričevalc prijokal na svet, prek ulice Commerciale, ki se vije v hrib in kjer so se kot otroci lovili po gmajnicah ter od strahu obnemeli tistega dne gledali v rdeče, kakor s krvjo polito nebo,³ do »platnenih zabojev« na afriškem pesku pod zvezdami, ki jih bo kmalu zamenjal prostor za zaprtimi lesenimi vrati, prepredeni z bodečo žico, ki more simbolizirati tudi *ponižanost in razžaljenost*, prestano psihološko muko in zatiranje Borisa Pahorja s strani jugoslovanskega komunističnega režima. Kakor že fašistični in nacistični diktaturi pa je tudi temu znal odločno reči: »Ne!«. Da bi namreč lahko »že zdaj, na licu mesta, v samem sebi« (z besedami Kocbeka) živel in dihal svobod(n)o. Ideje prostosti v samem sebi, v razmerju do drugih ter svobodnega in poštenega iskanje resnice, in to sleherni

¹ Gl. Boris Pahor: *Tako mislim* [izbral Z. Duša]. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2020. 33–39.

² V pomenu (pokritega) prostora ali zatočišča torej. Gl. *Moje suhote in njihovi ljudje*.

³ Gl. knjigo *Kres v pristanu/Gmada v pristanu*.

trenutek, presvetljujejo tudi Pahorjeve dnevniške, esejistične, spominske, polemичne in publicistične zapis(k)e, ki skupaj s prozo in zelo pomembnim uredniškim delom (*Zaliv*) ter obsežno pisemsko korespondenco⁴ tvorijo ogromen opus. Celoto, katere deli in delci v svoji medsebojni povezanosti in neločljivosti predstavljajo nekakšno novo telo (Mulisch) z žlahtnim avtobiografskim pečatom, ki bo brez dvomov (in zato naj avtorja iz ónstranstva nikar ne skrbi) obveljalo za zgodovino. – Kar potrjuje tudi pričujoča knjiga, ki izražanje smisla eksistence Pahorjeve osebnosti (če hočemo, konstrukcije avtobiografskega jaza) obravnava ob upoštevanju njegovega celotnega pripovedniškega opusa (vključno s predpuščino oz. z zapuščino). – S tem pa (zlasti skupaj s knjigo, ki je luč sveta ugledala letos na spomlad ob izključni finančni podpori Slovenske matice in nosi naslov »*Trst, to je tam, kjer je Boris Pahor*«⁵) v bistvenem uresničuje – le da ob plemeniti finančni in moralni podpori tako Slovenske matice v Ljubljani kakor Založništva tržaškega tiska iz *mesta v zalivu* – cilje projekta Književna republika Borisa Pahorja, ki sem ga napisala in se z njim poklonila slovenskemu tržaškemu velikanu spodaj podpisana. V pričujoči znanstveni monografiji se tako Pahorju kot njegovim somišljenikom in zaveznikom enako hvaležno in navdušeno poklanjajo tudi vsi drugi avtorji in avtorice posameznih prispevkov, ki s(m)o vsi zastonj, a ne zaman, pomagali sooblikovati njeno vsebino. Vsem se iz srca zahvaljujem! In izrekam še eno in čisto posebno zahvalo pisateljevemu sinu, prof. Adrijanu Pahorju, literarnemu in kulturnemu zgodovinarju prof. ddr. Igorju Grdini, cenjenemu in prav tako neutrudljivemu kulturnemu, političnemu in glasbenemu delavcu Ravelu Kodriču, ambasadorju Borisa Pahorja v Franciji, dr. Evgenu Bavčarju, pa dr. Ignaciji Fridl Jarc in gospe Martini Kafol ter moji družini, ki raste z mano v spozna(va)nju.

prof. dr. Urška Perenič

⁴ Ta je zdaj po zaslugi mojega projekta (v okviru katerega sem med drugim zasnovala tudi strukturo vnosne maske za zajem podatkov iz korespondence in njihovo obdelavo) ter zlasti dela nekaj pridnih parov rok – prof. ddr. Igorja Grdine, Eme Terpin, Tereze Bernik, Neže Kočnik, Barbare Jesenovec in moje malenkosti – popisana in urejena.

⁵ Ter več prispevki urednice te knjige in prof. ddr. Igorja Grdine, objavljenimi v kulturno-literarni reviji *Zvon* pri celjski Mohorjevi družbi.